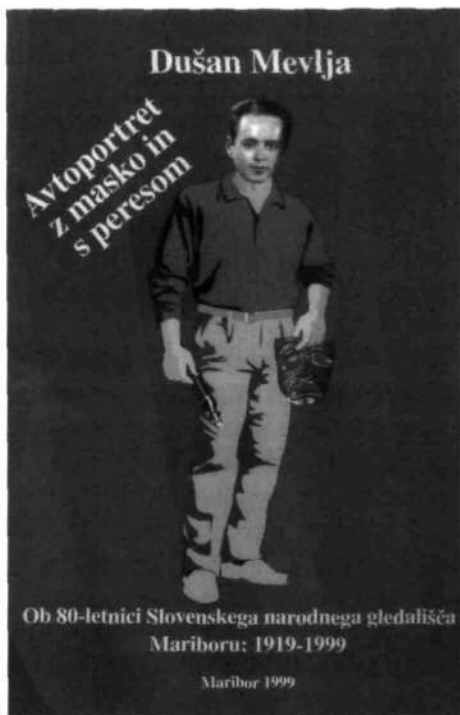

Zmaga in poraz. Edino in odveč.« Govor je način njegovega upora. Toda ne kričanje, temveč iskanje, ali kot nam razkriva v credu, ki se glasi: »Bodi to, kar si. Išči. Išči. Išči.« In pesmi v knjigi *Dve zimi* so plodovi pesniškega samopotrjevanja in iskanja ter prizadevanja, da zmanjša nepremostljive razdalje, ki

ga, kot slehernega človeka, oddaljujejo od njega samega, od sočloveka in stvarstva. Ali kot sam pravi: »Če je poezija zato, da smo bliže, se z vsakim dihom podpišem v pergament.«

Josip Osti

Kljubovalna skromnost

Dušan Mevlja: *Autoportret z masko in s peresom*, Samozaložba, Maribor 1999

Ne ravno bogato zbirko biografij oziroma avtobiografij slovenskih igralcev je s knjigo *Autoportret z masko in s peresom* obogatil tudi mariborski igralec, pisatelj in publicist Dušan Mevlja.

Kakor je celo življenje služil dvema muzama, tako so tudi njegovi »memoari« smiselno razdeljeni na dve poglavji, na *Memoare z masko na obrazu* in *Memoare s peresom v roki*. Knjiga obelžuje avtorjevo osemdesetletnico, ki jo bo praznoval prihodnjo pomlad, hkrati pa tudi enak jubilej Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru; izšla je v samozaložbi.

Mevljevo igralsko pot sta najmočnejše zaznamovali dve obdobji: sodelovanje v partizanskem gledališču in povojni angažma v mariborski *Drami*. Mevlja v knjigi opisuje tudi druge etape v svojem igralskem razvoju (šolanje na konservatoriju, igranje v potujočih igralskih skupinah, pri Franu Žižku, direktorstvo *Zabavnega gledališča* ipd.), popis lastnega igralskega zorenja pa dopolnjujejo opisi srečanj z različnimi akterji predvojnega, medvojnega in povojnega slovenskega gledališča, ki jim posveča posebno skrb. Ob tem, ko opisuje svoja srečanja, prijateljstva ali razhajanja z njimi, izriše serijo zanimivih biografskih portretov naših igralcev, režiserjev, umetniških vodij in dramatikov, v drugem delu pa tudi pesnikov, pisateljev in urednikov. Mevlja je v pripovedi stvaren in – tako se zdi – objektivni, odkritosrčen pa tudi pri priznavanju

lastnih slabosti (tako na primer ob koncu, ko s samokritično ironijo pripoveduje o sebi kot o »malem človeku«).

Zlasti zanimivi so opisi druženja z Vitomilom Zupanom (ki je kljub drugačnemu značaju s svojo vzvišeno držo prav gotovo pomagal spodbujati Mevljevo ključbovalnost), prijateljstva z Emo Starčevom, Francetom Presetnikom, Ludvikom Mrzelom idr., v spominih nanje pa ne manjka sproščenih detajlov, kot je na primer tudi tale z gostovanja partizanskega gledališča v Zadru: »S parnikom *Ljubljana* smo pluli počasi proti Sloveniji, izogibaje se min, ki jih je bilo takrat Jadransko morje še polno ... Izkricali smo se, kolikor se spominjam, enkrat v Novem in enkrat v Bakru, kjer sta se Lojze Potokar in France Presetnik skoraj utopila pri reševanju sode, napolnjenega z vinom, ki je padel v morje ...« Iz spominskih zapiskov nazorno prihaja do izraza avtorjeva človeška narava: vdan in skromen, vendar če je treba, oster in zbadljiv; sicer občutljiv in velikokrat močno prizadet, vendar nikdar tiho, čeprav kadar je treba, tudi spravljaliv. O svojem igraltvu (»specialist« za komične like in vloge v otroških igrah) in o slovenskem gledališču govori v isti sapi z neusahljivo ljubeznijo in s kritično distanco, nekaterim svojim sopotnikom izpiše dostojen »spomenik« (na primer Ludviku Mrzeli), do drugih pa je neusmiljeno neprizanesljiv (kot na primer do režiserja Lojzeta Štandekerja). Ljudi in pojave svojega časa poskuša razumeti, pri čemer ga – po nepotrebem – nekoliko »zanese« le pri poskusu razumevanja sodobnega gledališča oziroma nekaterih pojavov v njem (kot na primer v »kritiki« Jovanovičevih Hlapcev v MGL).

Mevlja je ob svojem igraltvu tudi vseskozi literarno ustvarjal, in kljub temu da se ima sam za »lokalnega« književnika, obsega njegov opus več kakor dvajset knjig najrazličnejših žanrov: satire, humorja, lirike, epike in mladinske književnosti. Najširši javnosti pa je vendarle najbolj znan kot satirik, epigramatik in polemik; ena njegovih zadnjih knjig je zbirka epigramov *Junaki našega časa*. Precej neprijeten sloves si je ustvaril v sedemdesetih letih s polemikami v zvezi s sodobno slovensko literaturo, kjer je javno zastopal lastno literarno prepričanje, hkrati pa se je v njem zrcalil – kot je nazorno razvidno iz citatov iz različnih pisem avtorjevih prijateljev in kolegov (Jožeta Javorška, Mateja Bora, Janeza Menarta idr.) – tudi odnos do sodobnih literarnih pojavov cele generacije piscev, zlasti tistih, rojenih okrog leta 1920.

Pri tem se je Mevlja držal načela, da je vselej potrebno reagirati, odgovoriti na izzive okolja, čeprav je to včasih težko: polemika je namreč trdo delo, kakor ustvarjanje, prava »težka atletika«. Avtor pa nas v svojih spominih ne prepričuje in ne ponavlja svojih trditev kot edinih možnih, temveč predvsem skrbno popisuje svojo pisateljsko in polemiško dejavnost. V svoji akribiji je izredno vesten in natančen, kakor da bi hotel s pomočjo vseh, tudi najmanjših drobcev (tako obnavlja pisma, kritiške zapise, intervjuje, diskusije s prijatelji, znanci ali literarnimi in gledališkimi kolegi, celo telefonske pogovore z nekaterimi od njih) rekonstruirati svoje življenje v vsej njegovi pestrosti in širini, nikdar pa veličini. Glavna poteza Mevljevih memoarov je namreč dostopanstvena in ključbovalna skromnost

ter dobrodušnost in optimizem (v takem duhu tudi zaključí svojo knjigo: »Sicer pa: bilo je lepo in vznemirljivo, ne morem se pritoževati! Zbogom ali še bolje: na svidenje, dragi bralci, v onostranstvu, če imate potni list in tolarje deviznega porekla.«), hkrati pa tankovestnost in sistematičnost, ki z zanimivimi

detajli dopolnjuje podobo medvojnega in povojnega slovenskega gledališča ter sočasnega literarnega oziroma kulturnega življenja; *Autoportret z masko in peresom* je zaokrožena, hkrati pa še vedno odprta knjiga spominov na naš čas.

Blaž Lukan

Veliko standardno delo o evropskem stavbarstvu

Wilfried Koch: *Umetnost stavbarstva*, Mladinska knjiga, Ljubljana 1999
Prevedel Peter Fister, opremil Jure Jančič

Ob mnogih tujejezičnih knjigah o arhitekturi se uporabnik nemalokrat vpraša po celovitem, preglednem in strokovno polnovrednem delu. Več je takih natisov, ki govorijo ali o obdobju

ali o posameznikih, celovitejši pregledi pa so po navadi omejeni na najbolj poznane objekte in prikaze – tudi posplošeno – in so včasih obarvani s poudarki na nacionalnih dosežkih, včasih pa so že bliže slikanici. Kakor koli že, lep čas smo pogrešali knjigo, ki bi nudila celovit in strnjen, razčlenjen pogled na umetnost stavbarstva in njen zgodovinski lok do sodobnosti. S prevodom *Umetnosti stavbarstva* Wilfrieda Kocha smo pridobili knjigo, v kakršno se je vredno poglobiti.

Knjiga nosi podnaslov *Veliko standardno delo o evropskem stavbarstvu* od antike do danes, s čimer je brez reklamnega prizvoka zaobjeto časovno in prostorsko tisto, kar je kot bistveni dosežek nastalo na Stari celini in se ohranilo kot trajno izročilo. Avtor je pričel pri grški antiki, zavedajoč se, da je to začetno obdobje evropskega stavbarstva, ki je s svojimi dosežki in vplivi trajno prisotno v evropskem prostoru ali celo drugod. Ker stavbarstvo ni nekaj, kar bi izolirano nastajalo zunaj družbenih in kulturnih procesov, je z najpotrebnejšo razlago podal stičišča s pojavi časa in razmer in jih uvodoma strnil ob vsakem širšem poglavju. Zemljevidi ponazarjajo dežele, mesta, najdišča, sledijo pa sistematični prikazi